

ASPECTE PRIVIND STRUCTURA MARITALĂ A POPULAȚIEI REPUBLICII MOLDOVA ÎN BAZA DATELOR STUDIULUI *GENERAȚII ȘI GEN* (2020)¹

INGA CHISTRUGA-SÎNCHEVICI

Populația din Republica Moldova a adoptat tendințe înregistrate în țările europene privind conduita și atitudinile matrimoniale: amânarea înregistrării oficiale a căsătoriei spre o vârstă mai matură, răspândirea coabitării premaritale și a celibatului definitiv. Totodată, populația are o atitudine favorabilă față de căsătorie iar nevoia de a crea o familie pare să fie dominantă pentru contextul sociocultural al Republicii Moldova.

Articolul evidențiază transformările care se produc în comportamentul marital al populației Republicii Moldova și se bazează pe datele studiului *Generații și Gen (GGS)*, realizat în 2020 de UNFPA Moldova. Rezultatele analizei atât a datelor empirice cât și a statisticii oficiale reflectă aceleași schimbări apărute în evoluția fenomenelor de nupțialitate și divorțialitate. Analiza aspectelor ce țin de prezența partenerului/ei, căsătoria, vârsta medie la căsătorie, numărul mediu de parteneriate și implicarea în coabitare denotă o serie de particularități diferențiate pentru bărbați și femei în funcție de vârstă. Coabitarea, ca tendință conjugală în Republica Moldova, se practică din ce în ce mai mult, cel mai adesea transformându-se în căsătorie. Comportamentul nupțial este departe de etapa în care între conviețuire și căsătorie nu există o distincție. În urma studiului se constată că stabilitatea relațiilor conjugale este influențată de o serie de factori socio-demografici și economici: prezența copiilor, durata relației, mediul de reședință ș.a.

Cuvinte-cheie: familie; căsătorie; coabitare; parteneriat; divorț; separare; Studiul *Generații și Gen*.

INTRODUCERE

În literatura științifică subiectul transformării căsătoriei și evoluției familiei este amplu dezbătut. Se evidențiază opinii care susțin criza instituției familiei, dar se disting și puncte de vedere privind evoluția și dezvoltarea progresivă a familiei în conformitate cu teoria celei de-a doua tranziții demografice. Potrivit acestei

Adresa de contact a autorului: Inga Chistruga-Sînchevici, Institutul Național de Cercetări Economice, Strada Ion Creangă 45, Chișinău, Republica Moldova, e-mail: i_sinchevici@yahoo.com.

¹ Articolul a fost elaborat în cadrul Proiectului 20.80009.0807.21: Migrația, schimbări demografice și politici de stabilizare a situației (2020–2023).

teorii, transformarea căsătoriei și a familiei este parte integrantă a schimbărilor demografice din societatea modernă, manifestându-se prin: amânarea înregistrării căsătoriei, înlocuirea căsătoriei prin coabitare, substituirea conceptului de „căsătorie” cu cel de „parteneriat”, trecerea de la a avea copii în căsătorie la a avea copii în afara căsătoriei, amânarea nașterii copiilor. Cercetătorii în domeniu consideră că creșterea progresivă a autonomiei individuale în plan etic, religios și politic determină schimbări în formarea familiei (Rosina și Fraboni 2004). De asemenea, pe lângă aceste schimbări culturale, manifestările celei de a doua tranziții sunt legate și de numeroase schimbări structurale – modernizare, economia serviciilor, statul bunăstării, extinderea învățământului superior și schimbări tehnologice – adoptarea contracepției moderne, progrese în domeniul reproducerii asistate, explozia noilor tehnologii informaționale (Sobotka 2008). Pentru a scoate în evidență aceste transformări unii autori vorbesc despre „dezinstituționalizarea familiei” descriind schimbarea percepțiilor culturale despre conviețuire și căsătorie și creșterea complexității și destandardizării traiectoriilor de formare a uniunilor matrimoniale (Cherlin 2004). Mai târziu, în 2020 același autor, Cherlin constată că comportamentul partenerilor în cadrul căsătoriei nu s-a schimbat suficient pentru a finaliza procesul de dezinstituționalizare apărut, avându-se în vedere slăbirea normelor sociale care definesc comportamentul oamenilor în căsătorie. Chiar dacă căsătoria este într-adevăr o alegere mai degrabă decât o necesitate, ea încă joacă un rol central în domeniul parteneriatelor printre cei cu studii universitare. Astfel, absolvenții de facultate au o probabilitate mai mare să se căsătorească, să aibă copii în cadrul căsătoriei și mai mică probabilitate să divorțeze. Deci capitalul cultural și cel economic influențează comportamentul marital al populației. Îndeosebi această influență se observă cu precădere asupra fenomenului divorțialității (Ghebre 1999), situațiile economice pozitive accelerând căsătoria și descurajând separarea (Smock și Manning 1997).

În toată Europa în ultimele decenii căsătoria a scăzut în importanță, iar rolul său ca principală instituție pe care se construiesc relațiile de familie a fost erodat, aranjamentele de conviețuire fiind în prezent eterogene (Sobotka și Toulemon 2008). Căsătoria și-a pierdut mult din necesitate deoarece femeile nu mai depind în proporție mare de veniturile bărbaților. Ceea ce a fost odinioară un curs de viață familial destul de liniar și unidirecțional, actualmente a devenit mult mai variat, repetându-se experiențe care anterior erau unice. Preponderent fiind preocupați de „realizarea de sine” oamenii își aleg moduri de viață potrivite convenibilității lor (Coleman 2013).

Tendința globală de schimbare a atitudinilor matrimoniale, precum și amânarea înregistrării oficiale a căsătoriei spre o vârstă mai matură a devenit predominantă și în Republica Moldova. Totodată, se înregistrează o anumită situație contradictorie. Pe de o parte, în ultimele decenii, ratele de căsătorie au scăzut din cauza reducerii numărului de tineri. Pe de altă parte, liberalizarea normelor morale în sfera familiei și căsătoriei, răspândirea divorțialității și

căsătoriilor repetate contribuie la creșterea totalității de parteneri potențiali pentru căsătorie, dat fiind faptul că ea include atât persoane necăsătorite, cât și persoane căsătorite (Gagauz 2011).

Nevoia de a se căsători și de a crea o familie pare să fie dominantă pentru contextul sociocultural al Republicii Moldova. Populația în general are atitudine pozitivă față de căsătorie, instituția acesteia păstrându-și valoarea sa simbolică. Astfel, potrivit datelor studiului GGS, mai puțin de un sfert (23,6%) din respondenți au fost total de acord sau parțial cu “căsătoria este ceva demodat”. În conformitate cu opiniile științifice, idealizarea angajamentului conjugal împiedică răspândirea uniunilor informale (Mynarska și Bernardi 2007).

În același timp, deși căsătoria rămâne a fi apreciată, populația aprobă concubinajul. Astfel, 56,3% din totalul respondenților studiului GGS sunt total de acord și parțial de acord ca doi oameni necăsătoriți să locuiască împreună chiar dacă nu au de gând să se căsătorească. Acest lucru vorbește despre acceptarea coabitării ca o alternativă la căsătorie și că uniunile consensuale încep să devină o opțiune din ce în ce mai atractivă. Studiile în domeniu relevă faptul că conviețuirea câștigă în popularitate când schimbarea sensului ei este însoțită de o modificare favorabilă a atitudinilor despre ea (Mynarska și Bernardi 2007).

Deci, în etapa actuală asistăm la transformarea unor atitudini sociale față de comportamentul familial și relațiile de coabitare. Familiile din ce în ce mai mult sunt caracterizate prin autonomie, iar influența tradițiilor, normelor și valorilor din partea societății devine mai puțin semnificativă în comparație cu implicațiile normelor și valorilor individuale (carieră, recreere etc). Altfel spus se diminuează dependența căsătoriei și a relațiilor familiale de specificul sociocultural al societății. Cu toate acestea, familia rămâne o valoare prioritară și universală, aspect foarte esențial, ținând cont de faptul că comportamentul familial și valorile sociale sunt strâns corelate.

Structura maritală a populației are implicații directe asupra fenomenului de natalitate. Astfel, numărul de nașteri este determinat de dinamica numărului de căsătorii și de schimbările în structura conjugală a populației, dat fiind faptul că persoanele căsătorite sunt mai predispușe să aibă copii. De asemenea, atitudinile matrimoniale determină atitudinile de reproducere și situația demografică în ansamblu.

PREZENTARE GENERALĂ A SUBIECTULUI ÎN LITERATURA ȘTIINȚIFICĂ

Studiile GGS efectuate în mai multe țări au constituit fundament empiric pentru o serie de analize științifice care au abordat subiectul structurii maritale a populației. Unul din principalele aspecte cercetate a fost cea cu privire la manifestările celei de *a doua tranziții demografice* în Europa Centrală și de Est care nu a început în același timp, deși tendințele comportamentului matrimonial din Bulgaria, Ungaria, România și Rusia erau în mare parte similare – diminuarea

numărului de căsătorii, răspândirea uniunilor consensuale etc. (Hoem, Kostova, Jasilioniene și Mureșan 2009). În România, cea de-a doua tranziție demografică a început să se manifeste preponderent în straturile de jos ale societății. Noile comportamente, cum ar fi răspândirea conviețuirii și a nașterii în afara conjugalului, au apărut mai întâi în straturile defavorizate. Ulterior, acest comportament a devenit treptat acceptat și adaptat de către alte grupuri sociale, ceea ce, la rândul său, conduce la schimbări mai ample de atitudine față de el (Mureșan 2008). În contextul tranziției socioeconomice, pentru anumite generații apariția sarcinii crește probabilitatea de intrare în căsătorie (Kostova 2007).

Investigarea *atitudinilor conjugale* în baza datelor GGS a subliniat ideea că persoanele pot amâna căsătoria fără a fi stigmatizate (Žilinčiková și Hiekel 2018).

Datele studiului GGS au permis analiza *fenomenului coabitării*, accentuându-se importanța crescândă a independenței economice în cadrul uniunii consensuale și implicațiile acesteia asupra stabilității ulterioare a relației (Kulik 2005). Alte studii au accentuat influența nivelului de educație în răspândirea coabitării și că acesta funcționează diferit de la o țară la alta. Astfel, persoanele cu studii superioare din Franța sau România și cele cu nivel de instruire mai scăzut din Federația Rusă au probabilitate mai mare să coabiteze pe termen lung. Aceasta sugerează că, spre deosebire de contextul francez, conviețuirea pe termen lung în Federația Rusă este un semnal de capital financiar limitat. Aceasta denotă că, căsătoria este alegerea preferată a celor cu nivel înalt de educație. Totodată, în toate aceste trei țări, conviețuirea non-conjugală cu copiii este asociată cu nivel de educație inferior și că persoanele cu studii superioare sunt mai puțin predispuse să opteze pentru naștere în cadrul relațiilor de coabitare (Potârcă, Mills și Lesnard 2013).

O serie de investigații s-au axat pe analiza comparativă în plan european evidențindu-se: tendința actuală generalizată de scădere a conviețuirii ca experiență premaritală și cea de creștere a conviețuirii ca alternativă la căsătorie sau ca uniune stabilă, dar fără alte angajamente precum căsătoria sau copiii; niveluri scăzute unde conviețuirea este mai degrabă una dintre posibilele modalități de a amâna evenimentele de-a lungul vieții – căsătoria și nașterea (Italia); transformarea conviețuirii în alternativă reală la căsătorie (Norvegia și Franța); niveluri ridicate de coabitare cu un model de comportament tradițional, femeile care coabitează tinzând să se căsătorească și să aibă un copil devreme (Bulgaria); creșterea nivelului de coabitare ca urmare a schimbărilor de regim politic și influenței stilului de viață occidental (Di Giulio, Impicciatore și Sironi 2019).

O tendință remarcată în studiile GGS este că la etapa actuală, generațiile tinere își încep viața conjugală cel mai adesea în uniune consensuală, implicând un grad de responsabilitate mai scăzut decât căsătoria dar care are aceleași beneficii (buget comun, locuință etc.) ceea ce este deosebit de important într-o perioadă de incertitudine. Totodată, oamenii încep să considere tradițiile religioase, sociale și familiale ca mai puțin importante decât înainte, respectiv își modelează cursul vieții în baza propriilor priorități (Mitrofanova și Artamonova 2016).

În strânsă corelație cu cele spuse mai sus se distinge apariția formei de coabitare în care partenerii conviețuiesc dar planifică să se căsătorească deși consideră căsătoria o instituție depășită sau nu au o părere pozitivă despre căsătorie, fiind numiți „conformiști”, tendință deosebit de răspândită în Centrul și Estul Europei. Aceasta arată căsătoria ca o instituție socială proeminentă și care încă influențează puternic atitudinile și percepțiile oamenilor (Hiekel, Liebroer și Poortman 2014).

Materialul empiric al studiilor GGS a permis clasificarea *diverselor forme de parteneriat*, un accent deosebit fiind pus pe „living apart together” (Pasteels, Lyssens-Danneboom și Mortelmans 2015; Régnier-Loilier 2015).

Analiza *stabilității conjugale* în baza cercetărilor GGS a relevat contextul țării cu o influență esențială privind impactul angajării femeilor asupra divorțului. Angajarea femeilor are un efect pozitiv asupra desfacerii căsătoriei în Italia și Polonia și niciun efect în Germania și Ungaria. În Italia predomină situația în care bărbatul este principalul susținător financiar, dar și condiții nefavorabile pentru reconcilierea muncii și vieții de familie și rate relativ scăzute de ocupare a femeilor. În Polonia, modelul de familie cu doi salariați este mult mai răspândit decât în Italia, dar țara continuă să fie caracterizată printr-o împărțire tradițională a muncii neremunerate în cupluri și ocuparea forței de muncă feminine nu este susținută suficient de politicile publice (Vignoli, Styrac, Matysiak și Tocchioni 2018). S-a confirmat problema stabilității mai reduse a căsătoriilor care au apărut ca urmare a sarcinii sau după nașterea copiilor; corelația dintre divorțul părinților și locuirea în zone foarte urbanizate; evoluția stabilității căsătoriei în funcție de durata căsătoriei, riscul crescând în primii ani, fiind maxim în al patrulea an de căsătorie și apoi diminuându-se treptat cu fiecare an următor (Jasilioniene 2007).

DATE ȘI METODE

Articolul se bazează pe datele studiului GGS realizat în 2020 de UNFPA Moldova, fiind primul studiu din Republica Moldova de această amploare care a completat unele goluri ce țin de informația referitoare la cursul vieții oamenilor. Volumul eșantionului a fost de 10 036 persoane, dintre care 3826 erau bărbați și 6 211 erau femei, cu vârste cuprinse între 15–79 de ani la momentul interviului. Eșantionul cercetării GGS este reprezentativ la nivelul domeniilor de estimare: național (cu excepția regiunii Transnistria), pe medii de reședință (urban, rural) și regiuni de dezvoltare (nord, centru, sud și mun. Chișinău).

Autorul a realizat analiza secundară a datelor studiului Generații și Gen referitoare la structura maritală a populației – statutul marital al respondenților, vârsta medie la prima căsătorie, diferențele de vârstă între parteneri, prezența partenerului/ei, coabitarea, căsătoria, motivele traiului separat, aspecte ce țin de stabilitatea conjugală (vârsta medie la primul divorț, intenția de desfaceră a căsătoriei/relației).

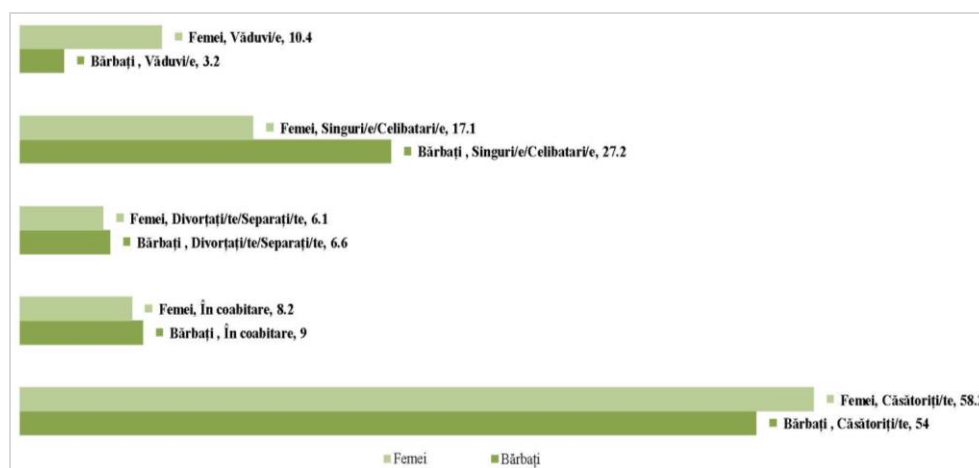
De asemenea, în articol sunt prezentate date de la Recensământul Populației din 2014 privind starea civilă a populației Republicii Moldova și date din Statistica stării civile cu referire la evoluția indicatorilor demografici – rata nupțialității și divortialității, vârsta medie la căsătorie și divorț. Prezentarea structurii civile a populației în conformitate cu datele GGS și a recensământului este importantă din perspectiva descrierii tabloului general privind repartizarea populației în funcție de statutul marital și evidențierii tendințelor și schimbărilor. În urma analizei datelor atât a Recensământului Populației, cât și a studiului GGS nu s-au conturat decalaje esențiale cu privire la repartizarea populației după starea civilă din Republica Moldova, datele fiind preponderent similare.

CARACTERISTICI ALE STRUCTURII CIVILE A POPULAȚIEI

Conform datelor studiului GGS, din totalul bărbaților cu vârsta cuprinsă între 15–79 de ani 54% erau căsătoriți, 9% erau în relații de coabitare, 6,6% erau divorțați/separați, mai mult de un sfert (27,2%) erau singuri/ceibatar și 3,2% – văduvi. Din totalul femeilor cu vârsta de 15–79 de ani, 58,2% erau căsătorite, 8,2% erau în relații de coabitare, 6,1% erau divorțate/separate, 17,1% au menționat la statutul marital că sunt singure și 10,4% – văduve (*Figura 1*).

Figura 1

Statutul marital al populației Republicii Moldova cu vârsta cuprinsă între 15–79 de ani, în %

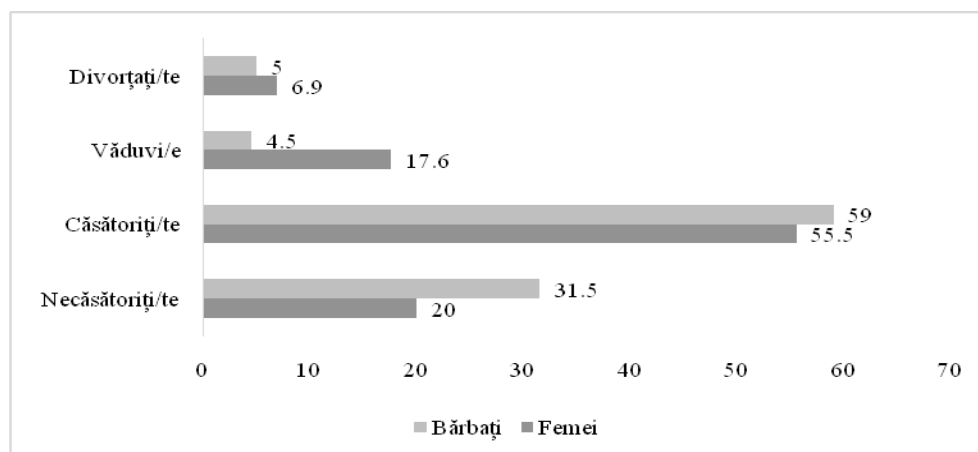

Sursa: Republica Moldova – Studiul Generației și Gen (2020). Ministerul Muncii și Protecției Sociale al Republicii Moldova, Biroul Național de Statistică (eșantionul studiului), UNFPA, NIDI-GGP.

Datele Recensământului Populației și al Locuințelor din 2014 relevă că ponderea populației masculine căsătorite este mai mare decât a celei feminine, fiind de 59% pentru bărbați și 55,5% pentru femei. De asemenea, proporția persoanelor necăsătorite de sex masculin este mai mare decât cea a celor de sex feminin, fiind de 31,5% și, respectiv, 20%. Privitor la proporția persoanelor divorțate și văduve, aceasta este mai mare în rândul femeilor decât al bărbaților cu 1,9% în ceea ce privește divorțul și cu 13,1% referitor la văduvie (*Figura 2*). Potrivit datelor Recensământului Populației și al Locuințelor din 2014, proporția femeilor care trăiesc în uniune consensuală este de 5,6%, iar a bărbaților de 5,4%. Este necesar să subliniem că întrebarea ce ține de acest aspect s-a adresat pentru toate persoanele în vârstă de 15 ani și peste, indiferent de starea lor civilă legală, considerându-se că persoana trăiește în uniune consensuală (concubinaj) dacă locuiește în aceeași gospodărie cu un/o partener/ă, au o relație de tip căsătorie, dar fără forme legale, indiferent de starea civilă legală a fiecăruia.

Figura 2

Starea civilă legală conform Recensământului Populației și al Locuințelor, 2014

Sursa: BNS.

Pandemia de COVID-19 a influențat dinamica căsătoriilor și divorțurilor. Dacă în anul 2019 rata de nupțialitate a constituit 7,6‰, atunci în 2020 a fost de 5,9‰ din cauza restricțiilor privind activitatea oficiilor stării civile și organizarea ceremoniilor. Apoi în 2021 când s-au permis desfășurarea evenimentelor festive și celebrarea căsătoriei rata de nupțialitate s-a majorat până la 8,6‰. Aceeași tendință s-a înregistrat și în ceea ce privește evoluția divorțialității, fiind de 4‰ în 2019, 3,3‰ în 2020 și 3,8‰ în 2021. Acest aspect evidențiază că contextul social modelează oportunitățile și constrângerile alegerii comportamentelor matrimoniale.

Tabelul nr. 1

Vârsta medie la prima căsătorie (în ani)

	Total		Urban		Rural	
	Bărbați	Femei	Bărbați	Femei	Bărbați	Femei
<i>Total</i>	24,5	21,8	25,3	22,7	24,2	21,3
Grupe de vârstă						
15–19		17,3		17,1		17,3
20–24	21,0	20,0	21,7	20,2	20,6	19,9
25–29	23,9	21,4	24,1	22,2	23,8	20,9
30–34	24,9	22,5	25,5	23,0	24,3	22,0
35–39	25,8	22,9	26,2	24,2	25,5	22,0
40–44	25,4	21,8	26,3	23,3	25,0	21,1
45–49	25,0	21,3	25,9	22,9	24,5	20,6
50–54	24,5	20,9	24,6	22,1	24,4	20,4
55–59	24,7	21,3	25,6	21,9	24,3	21,1
60–64	24,2	21,7	24,7	22,3	24,0	21,5
65–69	23,9	22,1	24,9	22,8	23,6	21,8
70–74	23,8	21,8	24,6	22,5	23,4	21,5
75–79	24,9	21,7	26,2	21,9	24,4	21,6
Nivel de studii						
Primar	22,7	22,0	24,1	23,7	22,4	21,5
Gimnazial	24,2	21,2	24,6	21,8	24,1	21,0
Secundar general	24,6	21,3	25,0	21,9	24,4	21,1
Secundar vocațional	24,2	21,4	25,0	22,5	24,0	20,9
Post-secundar-vocațional	24,6	22,0	25,1	22,3	24,3	21,8
Superior	25,8	23,3	26,3	23,7	25,1	22,6

Sursa: Republica Moldova – Studiul Generații și Gen (2020). Ministerul Muncii și Protecției Sociale al Republicii Moldova, Biroul Național de Statistică (eșantionul studiului), UNFPA, NIDI-GGP.

Un aspect esențial ce se referă la descrierea structurii civile a populației este vârsta medie la căsătorie. În ultimii ani în Republica Moldova tendința creșterii vârstei medii la prima căsătorie este evidentă. Datele studiului GGS relevă că vârsta medie la prima căsătorie pentru persoanele intervievate în cadrul cercetării a fost de 24,5 ani pentru bărbați și 21,8 ani pentru femei (*Tabelul nr. 1*). Potrivit datelor BNS, în 2021 vârsta medie la prima căsătorie a fost pentru bărbați de 29 de ani, iar pentru femei de 26 de ani, iar în 2010 era de 26 de ani pentru bărbați și 23 de ani pentru femei.

Vârsta medie la prima căsătorie este mai mare la respondenții atât de sex masculin, cât și feminin cu studii superioare. Oportunitățile pentru construirea unei cariere care necesită obținerea unui nivel înalt de studii, dar și lipsa unei surse de venit în timpul studiilor reprezintă factori de amânare a căsătoriei oficiale până la construirea carierei. Studiile în sistemul de învățământ superior nu înseamnă neapărat neglijarea căsătoriei, doar că momentul se schimbă, este amânat.

Comportamentul marital al bărbaților și femeilor depinde de apartenența acestora la diferite generații. Astfel, pentru bărbații cu vârsta de 35–49 de ani, vârsta medie la prima căsătorie a fost în jur de 25 de ani, iar pentru cei cu vârsta mai mare de 50 de ani acest indicator a fost sub 25 de ani.

Creșterea vârstei medii la prima căsătorie duce inevitabil la creșterea vârstei mamei la nașterea copiilor, în special la nașterea primului copil, ceea ce implică scăderea numărului de copii născuți pe parcursul vieții reproductive atât din cauza reducerii perioadei în care este posibilă nașterea, cât și din cauza fertilității mai scăzute a femeilor de vârste mai mari.

Cel mai adesea vârsta partenerului o depășește pe cea a partenerei. Relația dintre o soție mai în vârstă decât soțul ei și invers, este de obicei, percepută ca o relație instabilă și de scurtă durată. Astfel, doar 7,5% dintre bărbați sunt căsătoriți sau se află în coabitare cu o parteneră care este mai mare decât ei cu cel puțin 2 ani. În cultura noastră se manifestă preferința bărbaților pentru femeile mai tinere. În ochii bărbaților, femeile tinere se asociază cu o mai mare atractivitate, iar în ochii femeilor bărbații mai mari decât ele se asociază cu un statut mai înalt față de bărbații mai tineri. În acest sens, 55,5% dintre bărbați și numai 7,4% dintre femei căsătoriți/te se află în coabitare și partenerii/le sunt cu cel puțin 2 ani mai tineri/e decât ei/ele (*Tabelul nr. 2*).

Tabelul nr. 2

Diferențe de vârstă între parteneri

	Bărbați	Femei
Ponderea persoanelor care sunt căsătorite sau se află în coabitare și al căror partener/ă este cu cel puțin 2 ani mai mare decât ele	7,5	58,9
Ponderea persoanelor căsătorite sau care se află în coabitare cu parteneri cu o diferență de vârstă de (+/-) 2 ani	37	33,7
Ponderea persoanelor care sunt căsătorite sau se află în coabitare și ai căror parteneri/e sunt cu cel puțin 2 ani mai tineri/e decât ei/ele	55,5	7,4

Sursa: Republica Moldova – Studiul Generații și Gen (2020). Ministerul Muncii și Protecției Sociale al Republicii Moldova, Biroul Național de Statistică (eșantionul studiului), UNFPA, NIDI-GGP.

COABITARE ȘI CĂSĂTORIE

Din totalul bărbaților intervievați la momentul desfășurării studiului GGS 64,8% aveau parteneră, iar din totalul femeilor participante la studiu 67,9% aveau partener (*Tabelul nr. 3*). Femeile în proporție mai mare au partener de la o vârstă mai tânără, decât bărbații care au parteneră, fiind de 32,2% și, respectiv, 13,4% la categoria de vârstă 15–19 ani. La următorul interval de vârstă 20–24 de ani deja aproape 2/3 dintre femei (72,8%) aveau partener. La bărbați această proporție se atinge abia la vârsta de 30–34 de ani. Acest lucru accentuează ideea că un bărbat trebuie mai întâi să-și construiască o carieră, să acumuleze capital material și apoi

să-și întemeieze o relație conjugală. Totodată, aceasta presupune că femeile parcurg toate etapele creării unei familii – formarea relațiilor, începutul coabitării, înregistrarea căsătoriei – mai devreme decât bărbații.

Cele mai mari valori în ceea ce privește femeile care au parteneri se înregistrează în intervalul 25–34 de ani, după care se diminuează lent până la vârsta de 54 de ani, apoi reducerea este deja bruscă. În linii mari, proporția bărbaților care au parteneră se menține în limitele a 2/3 până la vârsta de 69 de ani, iar în intervalul de vârstă 70–79 de ani ponderea bărbaților aflați în relații de parteneriat este de 61,6%. Deci, bărbații mult mai puțin timp trăiesc fără parteneră decât femeile. Reieșind din cele spuse mai sus, se poate vedea că la vârstele mijlocii și înaintate, tendințele pentru bărbați și femei diferă: proporția femeilor care au un partener scade la început lent și apoi se accelerează, în timp ce la bărbați continuă să se mențină înaltă proporția celor care sunt în parteneriat până la vârstele înaintate.

Tabelul nr. 3

Repartizarea bărbaților și femeilor în funcție de prezența partenerului/ei și ponderea celor care trăiesc separat (în%)

Vârsta	Au partener/ă		Trăiesc separat	
	Bărbați	Femei	Bărbați	Femei
15–19	13,4	32,2	88,9	68,2
20–24	42,3	72,8	35	27,9
25–29	63,5	87,4	17,3	18,2
30–34	74,7	87,3	8,1	12,5
35–39	76,5	84,4	9,8	14,8
40–44	66,3	81,5	4	10,6
45–49	70,2	75,4	13,8	11,2
50–54	71,6	72,9	9,1	6,3
55–59	75,4	64,5	11,1	4,4
60–64	71,5	55,7	9,1	4,8
65–69	73,4	41,1	6,2	4,0
70–74	61,6	32,1	2,9	2,3
75–79	61,6	19	5,7	4,8
Total	64,8	67,9	12	13,4

Sursa: Republica Moldova – Studiul Generații și Gen (2020). Ministerul Muncii și Protecției Sociale al Republicii Moldova, Biroul Național de Statistică (eșantionul studiului), UNFPA, NIDI-GGP.

Tendența de amânare a căsătoriei în rândul tinerilor duce la creșterea ponderii persoanelor care nu au partener. Astfel, la grupa de vârstă 30–34 de ani, ponderea bărbaților care nu au partener constituie 25,3%, iar cea a femeilor – 12,7%. Oamenii aleg să trăiască singuri din mai multe motive: beneficiile de confort psihologic, cerințe sporite pentru calitatea propriei vieți, creșterea nivelului educațional, dorința de a se realiza într-o carieră care să asigure independența

economică. Totodată, acest aspect evidențiază tendința de accentuare a individualismului în rândul populației. Prin aceasta avându-se în vedere dorința individului de a nu depinde de alți membri ai familiei în plan economic, moral, psihologic și juridic. Astfel, stilul de viață solitar în rândul tinerilor devine din ce în ce mai frecvent. Însă modul de viață solitar pe o perioadă îndelungată poate duce la apariția unor anumite trăsături individuale de caracter ca egoism, izolare, intoleranță etc. În acest sens, putem presupune că adaptarea viitoare la viața de căsătorie va fi mai dificilă, va necesita mult mai mult efort pentru a construi relații în cuplu.

Din totalul bărbaților care au parteneră 12% trăiesc separat de ele, iar din totalul femeilor care au partener 13,4% trăiau separat de el (*Tabelul nr. 3*). Dacă până la vârsta de 20 de ani se înregistrează tendința parteneriatului divizat teritorial, atunci pe măsură ce aceasta crește, conviețuirea cu un partener devine o normă predominantă atât pentru bărbați, cât și pentru femei. În același timp, este important de menționat că în intervalul de vârstă 20–24 de ani, în care până de curând au avut loc cele mai multe căsătorii, astăzi aproape fiecare al treilea bărbat și aproape fiecare a patra femeie trăiește separat de partenerul/a lor și chiar între 25–29 de ani, ponderea unor astfel de uniuni este de 17–18%. În intervalul de vârstă 25–44 de ani proporția femeilor care trăiesc separat de partener o depășește pe cea a bărbaților care locuiesc separat de parteneră. După această vârstă deja bărbații care trăiesc separat le devansează pe femeile care nu trăiesc împreună cu partenerul. Atât bărbații, cât și femeile de la oraș într-o măsură mai mare decât cei de la sat trăiesc separat de partener/ă.

Tabelul nr. 4

Motivele pentru care respondenții își doresc să locuiască separat de partener

	Motivul respondentului/ei	Motivul partenerului/ei
Din motive financiare	8,1	8,1
Pentru a păstra independența	13,4	10,1
Din cauza copiilor	8,1	5,4
Nu este pregătit să locuiască împreună	50,3	45
Alt motiv	20,1	31,5

Sursa: Republica Moldova – Studiul Generații și Gen (2020). Ministerul Muncii și Protecției Sociale al Republicii Moldova, Biroul Național de Statistică (eșantionul studiului), UNFPA, NIDI-GGP.

Potrivit datelor studiului GGS, în cazul a 4,1% din respondenți, ei își doresc să locuiască separat, la 14,7% ambii vor să locuiască separat, la 4% partenerul/a vrea să locuiască separat și cei mai mulți (77,2%) sunt constrânși de circumstanțe/împrejurări. Aproape jumătate din cei care își doresc să locuiască separat de partener optează pentru aceasta din cauza că nu sunt pregătiți să locuiască împreună (*Tabelul nr. 4*).

Tabelul nr. 5

Motivete care-i împiedică pe parteneri să locuiască împreună

	Bărbați	Femei	Rural	Urban	Total
Din cauza serviciului, partenerul(a) este plecat(ă) la muncă în altă localitate sau altă țară	15	36,2	32,5	18,7	51,3
Motive financiare	8,1	8,3	6,6	9,7	16,3
Din cauza locuinței	4,5	2,8	4	3,4	7,3
Din motive juridice	0,8	1	1	0,8	1,8
Partenerul/a are o altă familie	0,5	-	-	0,5	0,5
Alt motiv	12,8	10	8,2	14,7	22,8

Sursa: Republica Moldova – Studiul Generații și Gen (2020). Ministerul Muncii și Protecției Sociale al Republicii Moldova, Biroul Național de Statistică (eșantionul studiului), UNFPA, NIDI-GGP.

Mai mult de jumătate din cei care locuiesc separat de partener/ă au menționat că motivul care-i împiedică să trăiască împreună este serviciul partenerului/ei și din această cauză el/ea este plecat(ă) la muncă în altă localitate sau altă țară. Acest motiv a fost invocat de femei în proporție de aproape două ori mai mare decât de bărbați. De asemenea, acest motiv este menționat mai mult de populația din mediul rural, decât cea din mediul urban cu 13,8%. Situația financiară reprezintă un impediment pentru 16,3% din respondenți (Tabelul nr. 5).

Tabelul nr. 6

Ponderea populației căsătorite și aflate în coabitare în dependență de sex (care este în relație cu un partener/ă de cel puțin 3 luni)

Vârsta	Ambele sexe		Bărbați		Femei	
	Căsătoriți	În coabitare	Căsătoriți	În coabitare	Căsătoriți	În coabitare
15–19	45,3	54,7	0,0	100,0	52,4	47,6
20–24	60,8	39,2	46,2	53,8	68,2	31,8
25–29	83,0	17,0	78,5	21,5	86,0	14,0
30–34	85,3	14,7	84,7	15,3	85,9	14,1
35–39	83,9	16,1	81,2	18,8	86,4	13,6
40–44	88,0	12,0	86,1	13,9	89,5	10,5
45–49	88,0	12,0	85,2	14,8	90,4	9,6
50–54	91,7	8,3	93,4	6,6	90,3	9,7
55–59	91,8	8,2	92,2	7,8	91,3	8,7
60–64	94,2	5,8	93,5	6,5	94,9	5,1
65–69	95,9	4,1	96,3	3,7	95,3	4,7
70–74	95,6	4,4	95,3	4,7	95,9	4,1
75–79	96,7	3,3	96,6	3,4	96,8	3,2
Total	85,8	14,2	87,7	12,3	86,8	13,2

Sursa: Republica Moldova – Studiul Generații și Gen (2020). Ministerul Muncii și Protecției Sociale al Republicii Moldova, Biroul Național de Statistică (eșantionul studiului), UNFPA, NIDI-GGP.

Din totalul respondenților care erau într-o relație cu un partener/ă de cel puțin 3 luni, 85,8% erau căsătoriți și 14,2% în relații de coabitare (*Tabelul nr. 6*). Până la vârsta de 20 de ani proporția persoanelor care se află în relații de coabitare este mai mare decât a celor căsătoriți, ulterior după această vârstă deja relația se inversează. Proporția mare a persoanelor până la vârsta de 24 de ani care au partener și coabitează relevă îndepărtarea de la căsătoriile timpurii. Mulți tineri au conștientizat că formarea timpurie a unei familii îngreunează adaptarea la o realitate economică și socială în schimbare. Totodată, tinerii preferă să contribuie la educația și dezvoltarea carierei în defavoarea formării familiei.

Căsătoria este percepută ca angajament, obligație, a avea noi responsabilități comune cu cineva. Astfel, aspectul principal care diferențiază concubinajul de căsătorie și motivul principal pentru care căsătoria este percepută ca o opțiune mai atractivă este angajamentul (Mynarska și Bernardi 2007). Respectiv, în literatura de specialitate se evidențiază opinia că generațiile tinere sunt mai puțin dispuse să-și limiteze propria libertate și mai puțin își doresc adoptarea unor comportamente care presupun asumarea de responsabilități și angajamente. Ei tind să evite alegeri care sunt percepute ca ireversibile sau prea obligatorii (Rosina și Fraboni 2004). Totodată, coabitarea se răspândește atunci când oamenii percep că avantajele depășesc dezavantajele.

Deși relațiile de coabitare cel mai mult sunt răspândite până la vârsta de 24 de ani, proporția celor care se află în astfel de uniune după această vârstă este mare, ceea ce denotă că uniunea consensuală capătă popularitate pentru unii ca o formă alternativă de aranjament de viață familială. Odată cu majorarea vârstei tinerii devin mai selectivi în căutarea partenerului/ei pentru căsătorie. De asemenea, creșterea ponderii uniunilor consensuale poate fi văzută și ca o expresie a unei atitudini nonconformiste.

Faptul că ponderea bărbaților și femeilor aflate în relații de coabitare depășește 10% în intervalul de vârstă 40–49 de ani demonstrează că deja pentru unele persoane din Republica Moldova coabitarea nu reprezintă doar o etapă prin care căsătoria se amână, ci și una de înlocuire a acesteia.

Ponderea femeilor căsătorite până la vârsta de 29 de ani este mai mare decât cea a bărbaților, ceea ce vorbește despre faptul că femeile de vârste tinere se căsătoresc mai repede decât bărbații, care amână căsătoria după finalizarea studiilor sau asigurarea unui nivel material dorit. Proporția femeilor și bărbaților căsătoriți se egalează aproape după vârsta de 30 de ani. Din cauza supramortalității în rândul bărbaților de vârstă mijlocie și a speranței de viață mai mari la naștere pentru femei, ponderea persoanelor de sex feminin căsătorite la vârste mai înaintate (după 50 de ani) este mai redusă decât a bărbaților. Migrația, de asemenea, are un impact asupra acestui aspect. Separarea soților pentru o perioadă de lungă durată este un factor de afectare a stabilității cuplului, iar emigrarea masivă a tinerilor ar putea să producă un dezechilibru în structura populației tinere (de vârstă nupțială)

pe sexe și vârste în populația cu reședință obișnuită, în special în mediul rural (Gagauz 2021).

Tabelul nr. 7

Repartizarea respondenților aflați în relații de coabitare în funcție de durată

	Durata aflării în relații de coabitare			
	Până la 1 an	2–3 ani	4–5 ani	6 ani și mai mulți
Total	20,5	19,4	12,1	48
Mediul de reședință				
Rural	14,7	16,5	12,4	56,4
Urban	29,6	23,9	11,8	34,7
Grupe de vârstă				
15–19	84,2	15,8		
20–24	44,2	40,8	8,3	6,7
25–29	29,8	31,6	21,9	16,7
30–39	17,2	16,4	17,2	49,3
40–49	5,6	9,1	6,3	79
50+	6,3	8,5	4,2	81
Nivelul de educație				
Scăzut	13,2	17,8	15,7	53,2
Mediu	23,2	18,8	8,6	49,3
Înalt	33	26,4	13,2	27,4
Respondentul are copii				
Nu	44,8	30,2	12,5	12,5
Da	13	16,1	11,9	59,1
Angajarea în câmpul muncii				
Neangajat	16,6	16,6	12,9	53,9
Angajat	25,5	23	10,9	40,6

Sursa: Republica Moldova – Studiul Generații și Gen (2020). Ministerul Muncii și Protecției Sociale al Republicii Moldova, Biroul Național de Statistică (eșantionul studiului), UNFPA, NIDI-GGP.

Analiza persoanelor aflate în relații de coabitare în funcție de durată relevă că o pătrime (20,5%) din cei care se aflau în astfel de relații conviețuiau o perioadă de până la un an (Tabelul nr. 7). Aproape aceeași proporție (19,4%) conviețuiau 2–3 ani, iar 12,1% – 4–5 ani și 48% aveau o durată de conviețuire mai mare de 6 ani. În funcție de mediul de reședință constatăm că pentru populația rurală este caracteristică o aflare în coabitare pe o durată mai mare de 6 ani, iar pentru populația urbană este de până la 3 ani. În funcție de vârstă se observă tendința că odată cu majorarea acesteia crește și ponderea persoanelor care se află în concubinaj pe o durată mai mare de timp (mai mult de 6 ani). De asemenea, persoanele cu nivel înalt de instruire se află în relații de coabitare o perioadă mai redusă de timp decât persoanele cu nivel de instruire mediu și scăzut. Faptul că în rândul persoanelor neangajate proporția celor care se află în relații de coabitare pe

o durată mai mare de 6 ani, decât în rândul celor angajate denotă că situația financiară are un rol esențial în răspândirea relațiilor de coabitare.

La respondenții care se aflau în relații de coabitare și aveau copii durata de coabitare era mai mare decât la cei care nu aveau copii. Potrivit studiilor în domeniu, efectul fertilității asupra tranziției de la uniune consensuală la căsătorie este puternic și variază în timp. Efectul concepției primului copil asupra căsătoriei este puternic în timpul sarcinii, dar scade brusc după naștere (Baizan, Aasve și Billari 2003). Graba de a se căsători pe parcursul primelor luni de sarcină este asociată cu intensitatea normelor sociale referitoare la aranjamentul familial acceptat pentru a da naștere și pentru a crește un copil. După naștere ratele sunt scăzute, fiindcă copilul deja este ilegitim și presiunea timpului pentru căsătorie a dispărut (Mills și Hans-Peter 2001).

În conformitate cu datele prezentate mai sus putem contura trei tipuri de comportament de coabitare:

1. Conviețuirea de scurtă durată (până la 3 ani), de cele mai multe ori în ea sunt implicați tinerii ajunși la vârsta căsătoriei. Scopul coabitării este cel al cunoașterii reciproce. Astfel, funcția coabitării este cea de selecție a partenerului/ei și de adaptare conjugală. În ansamblu coabitarea reprezintă o etapă de dezvoltare a relației conjugale. Pentru mulți dintre ei coabitarea constituie un prim pas serios către căsătorie.

2. Conviețuirea de durată medie (4–5 ani), cel mai adesea este o etapă tranzitorie spre căsătoria civilă. Coabitarea prelungită în defavoarea formării familiei poate fi cauzată de faptul că crearea unei noi familii implică costuri inițiale considerabile. Din acest considerent unele persoanele recurg la coabitare până la îmbunătățirea situației economice.

3. Conviețuirea pe termen lung include cupluri a căror durată de conviețuire este mai mare de șase ani. Preponderent sunt din mediul rural, sunt trecuți de vârsta de 40 de ani. Cei mai mulți au un nivel de instruire mediu sau scăzut și nu sunt angajați în câmpul muncii. Este probabil ca multe din aceste relații să se legalizeze în timp. Însă odată ce durată aflării în coabitare crește, șansele pentru înregistrarea căsătoriei sunt mici.

Bineînțeles, coabitarea oferă o serie de avantaje: se testează compatibilitatea, se evaluează caracteristicile partenerului/ei, predomină sentimentul de libertate. În același timp, „coabitarea” este o formă de relație mai puțin stabilă în comparație cu o căsătorie înregistrată. Pentru cuplurile care trăiesc în relații de coabitare este mai puțin probabil să depună eforturi pentru a menține o relație, fiind mai înclinați să rupă relațiile de coabitare ca o modalitate de a rezolva conflictele și contradicțiile din cauza lipsei de obligații și responsabilități. Un alt neajuns al coabitărilor este lipsa copiilor sau un număr mai mic de copii decât în căsătoria înregistrată.

Kiernan (2002) a distins patru etape ale difuzării conviețuirii. În prima etapă conviețuirea este rară și constituie fie un comportament deviant, fie un comportament avangardist, practicat de mici grupuri. În cea de-a doua etapă,

numărul de cupluri care concubinează crește și se extinde la persoane din diferite pături sociale. Coabitarea este tratată ca o perioadă de testare care precede căsătoria sau o perioadă de probă când se pune la încercare calitatea relației. Este percepută, de obicei, ca un mediu neadecvat pentru naștere și, prin urmare, este transformat în căsătorie dacă apare sarcina. În a treia etapă, coabitarea reprezintă o alternativă la răspândirea căsătoriei și treptat începe să înlocuiască căsătoria: durează mai mult și devine un aranjament acceptabil pentru parentalitate. În a patra etapă între conviețuire și căsătorie nu se atestă diferențe considerabile și devin echivalente. Ținând cont de cele spuse mai sus, am putea sublinia că răspândirea concubinajului în Republica Moldova se află în a treia etapă de evoluție în care conviețuirea se practică din ce în ce mai mult, dar care cel mai adesea se transformă în căsătorie și că suntem departe de cea de a patra etapă în care între conviețuire și căsătorie nu există o distincție clară.

STABILITATEA RELAȚIILOR CONJUGALE

În cadrul studiului GGS, 6,6% din totalul bărbaților și 6,1% din totalul femeilor erau divorțați/te-separați/te. Vârsta medie la primul divorț pentru bărbați a fost de 37 de ani, iar pentru femei de 32,1 ani. În mediul urban vârsta medie la primul divorț este mai mică atât pentru bărbați, cât și pentru femei decât în mediul rural, fiind de 36,7 ani și 31,9 ani și, respectiv, 37,2 ani și 32,4 ani.

Tabelul nr. 8

Proporția respondenților care în ultimele 12 luni s-au gândit la desfacerea căsătoriei/despărțire

Total		9,7
Sexul	Bărbați	8
	Femei	11,5
Respondentul este căsătorit cu partenerul/a	Da	7,6
	Nu	18,9
Trăiesc împreună cu partenerul/a	Da	8,1
	Nu	21,9
Mediul de reședință	Rural	7,8
	Urban	13,5
Respondentul are copii cu partenerul/a	Da	8,4
	Nu	16
Satisfacția respondenților de relația cu partenerul	Nesatisfăcuți	64,1
	Nici satisfăcuți, nici nesatisfăcuți	31,6
	Satisfăcuți	12,9
	Foarte satisfăcuți	6

Sursa: Republica Moldova – Studiul Generații și Gen (2020). Ministerul Muncii și Protecției Sociale al Republicii Moldova, Biroul Național de Statistică (eșantionul studiului), UNFPA, NIDI-GGP.

Aproape 10% din totalul respondenților au menționat că în ultimele 12 luni s-au gândit la divorț/despărțire (*Tabelul nr. 8*). Femeile în proporție mai mare decât bărbații s-au gândit la desfacerea căsătoriei, numărul acestora fiind de 11,5% și, respectiv, 8%, aceasta explicându-se prin faptul că bărbatul este considerat cel din cauza căruia cel mai adesea se desface căsătoria (consum de alcool, violență, infidelitate etc.). Cei care sunt căsătoriți legal și care trăiesc împreună cu partenerul/a într-o măsură mai mică s-au gândit la despărțire decât cei care nu sunt căsătoriți legal și trăiesc separat. S-a mai evidențiat că proporția celor care s-au gândit la divorț/despărțire este dublă la oraș comparativ cu respondenții de la sat. De asemenea, s-a observat că, cu cât nivelul de satisfacție față de relația conjugală este mai mic cu atât este mai mare proporția celor care se gândesc la divorț.

Datele studiului evidențiază că prezența copiilor într-o căsătorie scade riscul de divorț/separare. Astfel, ponderea celor care nu au copii și s-au gândit la desfacerea căsătoriei/ruperea relației este dublă față de cei care au copii, fiind de 16% și, respectiv, 8,4%.

Famiiliile foarte tinere (până la 3 ani) se caracterizează prin adaptarea soților la viața maritală, distribuția muncii și a responsabilităților, rezolvarea problemelor financiare, a locuinței. Din cauza dificultăților adaptarea psihologică poate fi îngreunată. În conformitate cu datele din *Tabelul nr. 9* observăm că proporția celor care s-au gândit la desfacerea căsătoriei sau a relației este puțin mai mare decât a celor care nu s-au gândit. Aceeași tendință se menține și în cazul relațiilor/famiiliilor tinere cu o durată de 4–6 ani în cadrul cărora pot apărea o serie de situații conflictuale asociate cu nașterea și creșterea copiilor, timp limitat pentru recreere, divertisment.

La cei cu stagiul de căsătorie de 7–9 ani proporția celor care s-au gândit la despărțire este dublă față de cei care nu s-au gândit. Aceasta este adesea o perioadă de avansare profesională și problema diviziunii muncii dintre soți rămâne foarte acută. La cei care au mai mult de 10 ani de relație, situația se inversează, cei care s-au gândit la divorț sunt în proporție mai mică, decât cei care nu s-au gândit la desfacerea căsătoriei, ceea ce vorbește despre stabilizarea relațiilor conjugale și faptul că cuplul și-a dezvoltat strategii de rezolvare a conflictelor.

Tabelul nr. 9

Proporția respondenților care în ultimele 12 luni s-au gândit la desfacerea căsătoriei/despărțire în funcție de durata aflării în căsătorie/relație

	Până la 3 ani	4–6 ani	7–9 ani	10 ani și mai mulți
Da	9,6	11,8	13,5	65
Nu	8,8	9,9	7,7	73,5

Sursa: Republica Moldova – Studiul Generații și Gen (2020). Ministerul Muncii și Protecției Sociale al Republicii Moldova, Biroul Național de Statistică (eșantionul studiului), UNFPA, NIDI-GGP.

Divorțul conduce la pierderi materiale pentru ambele părți din cauza împărțirii locuințelor și a altor bunuri, plata pensiei de întreținere a copilului/lor, nevoia de a închiria locuințe etc. Totodată, divorțialitate înaltă înseamnă natalitate scăzută, socializare inadecvată a copiilor, privarea lor de a avea frați/surori, de a trăi în familii complete.

CONCLUZII

Importanța familiei în preferințele de viață este încă mare, acest lucru se aplică atât generațiilor mai tinere, cât și celor mai în vârstă. Căsătoria și familia își păstrează semnificația funcțională, rămân valori prioritare și sunt puternic apreciate. Cu toate acestea, realitatea socioeconomică afectează nemijlocit procesul de transformare a instituțiilor sociale, inclusiv familia, acționând ca un accelerator al unui proces în desfășurare. Astfel, societatea actuală din Republica Moldova se îndreaptă treptat către trecerea de la modelul clasic de căsătorie și relații de familie la răspândirea celibatului, ascensiunea concubinajului, creșterea vârstei la căsătorie. Practicarea coabitării premaritale este considerată un fel de strategie adaptativă la condițiile socioeconomice actuale. Creșterea proporției persoanelor aflate în relații de coabitare conduce la necesitatea înțelegerii acestui fenomen. Totodată, aceste cupluri duc la apariția unor noi probleme sociale care necesită studii și soluții suplimentare.

În etapa actuală, populația Republicii Moldova este preocupată de o serie de îngrijorări privind securitatea, stabilitatea și siguranța lor și a familiilor lor în contextul războiului din Ucraina și pandemiei COVID-19. Se accentuează înrăutățirea situației materiale a familiilor pe fondul intensificării inflației și al scăderii creșterii economice. În acest context, realitatea socială va dicta noi reguli de comportament, care vor influența în continuare transformarea comportamentului marital.

BIBLIOGRAFIA

- Baizan Pau, Aasve Arnstein și Billari Francesco C. 2003. „Cohabitation, Marriage, and First Birth: The Interrelationship of Family Formation Events in Spain”. *European Journal of Population*. 19: 147–169.
- Cherlin Andrew J. 2004. „The deinstitutionalization of American marriage”. *Journal of Marriage and Family* 66: 848–861 DOI: 10.1111/j.0022-2445.2004.00058.
- Cherlin Andrew J. 2020. ”Degrees of Change: An Assessment of the Deinstitutionalization of Marriage Thesis”. *Journal of Marriage and Family* 82: 62–80. DOI:10.1111/jomf.12605.
- Coleman David. 2013. ”Partnership in Europe; its Variety, Trends and Dissolution”. *Finnish Yearbook of Population Research* 48: 5–49. DOI: <https://doi.org/10.23979/fypr.40927>.
- Di Giulio Paola, Impicciatore Roberto și Sironi Maria. 2019. „The changing pattern of cohabitation: A sequence analysis approach”. *Demographic Research*, 40: 1211–1248. DOI: 10.4054/DemRes.2019.40.42.
- Gagauz Olga. 2011. „Familia contemporană între tradițional și modern”. Chișinău.

- Gagauz Olga. (coord.) 2021. „Populația Republicii Moldova la 30 de ani de independență: provocări principale și politici necesare”. Chișinău.
- Ghebre Georgeta. 1999. „Factori ce afectează stabilitatea cuplului marital”. *Calitatea Vieții*, 10: 3–41.
- Hiekel Nicole, Liebroer Aart C. și Poortman Anne-Right. 2014. „Understanding Diversity in the Meaning of Cohabitation Across Europe”. *European Journal of Population*, 30: 391–410. DOI:10.1007/s10680-014-9321-1.
- Hoem Jan M, Kostova Dora, Jasilioniene Aiva și Mureșan Cornelia. 2009. „Traces of the Second Demographic Transition in Four Selected Countries in Central and Eastern Europe: Union Formation as a Demographic Manifestation”. *Population*, 25:239–255. DOI 10.1007/s10680-009-9177-y.
- Jasilioniene Aiva. 2007. „Premarital conception and divorce risk in Russia in light of the GGS data”. MPIDR WORKING PAPER WP 025. DOI:10.4054/MPIDR-WP-2007-025.
- Kiernan Kathleen. 2002. „Cohabitation in Western Europe: trends, issues and implications”. În: Booth Alan, Crouter Ann C. *Just Living Together: implications of cohabitation on families, children and social policy*. Lawrence Erlbaum Associates.
- Kostova Dora. 2007. „The emergence of cohabitation in a transitional socio-economic context: evidence from Bulgaria and Russia”. *Demográfia English Edition*, 50: 135–162.
- Kulik Margarete. 2005. „The emergence of cohabitation as a first union and its later stability: the case of Hungarian women”. MPIDR Working Paper.
- Mills Melinda și Hans-Peter Blossfeld. 2001. „A Causal Approach to Interrelated Family Events: A Cross-National Comparison fo Cohabitation, Non-marital Conception, and Marriage”. *Canadian Studies in Population*. 28: 409–437.
- Mitrofanova Ekaterina și Artamonova Alyona. 2016. The perspectives of family policy in Russia amid increasing cohabitation. *European Journal of Government and Economics*, 5:47–63. DOI: <https://doi.org/10.17979/ejge.2016.5.1.4315>.
- Mureșan Cornelia. 2008. „Cohabitation, an alternative for marriage in contemporary Romania: a life table description”. *Demográfia*. 5:36–65.
- Mynarska Monika și Bernardi Laura. 2007. „Meanings and attitudes attached to cohabitation in Poland: Qualitative analyses of the slow diffusion of cohabitation among the young generation”. *Demographic Research*, 16: 519–554. DOI: 10.4054/DemRes.2007.16.17.
- Pasteels Inge, Lyssens-Danneboom Vicky și Mortelmans Dimitri. 2015. „Defining and measuring the prevalence of LAT relationships in multi-purpose surveys. Identifying LAT relationships in Europe using the Gender and Generations Survey”. *Families and societies*, 25: 7–27.
- Potârcă Gina, Mills Melinda și Lesnard Laurent. 2013. „Family Formation Trajectories in Romania, the Russian Federation and France: Towards the Second Demographic Transition? ”. *Population*, 29: 69–101. DOI 10.1007/s10680-012-9279-9.
- Régnier-Loilier Arnaud. 2015 „Neither Single Nor in a Couple in France: What became of them three and six years later? ”. *Families and societies*, 25: 27–52.
- Rosina Alessandro și Fraboni Romina. 2004. „Is marriage losing its centrality in Italy?”. *Demographic Research*, 11: 149–172. DOI: 10.4054/DemRes.2004.11.6.
- Smock Pamela J., Manning Wendy D. 1997. „Cohabiting partners’ economic circumstances and marriage”. *Demography*, 34: 331–34.
- Sobotka Tomáš. 2008. „The diverse faces of the Second Demographic Transition in Europe”. *Demographic Research*, 19: 171–224. DOI: 10.4054/DemRes.2008.19.8.
- Sobotka Tomáš și Toulemon Laurent. 2008. „Changing family and partnership behaviour: Common trends and persistent diversity across Europe”. *Demographic Research*, 19: 85–138. DOI: 10.4054/DemRes.2008.19.6.
- Vignoli Daniele, Styrz Marta, Matysiak Anna și Tocchioni Valentina. 2018. „The positive impact of women’s employment on divorce: Context, selection, or anticipation?” *Demographic Research*, 38: 1059–1110. DOI: 10.4054/DemRes.2018.38.51.
- Žilincíková Zuzana și Hiekel Nicole. 2018. „Transition from Cohabitation to Marriage: the Role of

Marital Attitudes in Seven Western and Eastern European Countries". *Comparative Population Studies*, 43: 3–30. DOI.org/10.12765/CPoS-2018-04en.

The population of the Republic of Moldova has adopted some trends recorded in European countries regarding matrimonial behavior and attitudes: postponing the official registration of marriage to a more mature age, the spread of premarital cohabitation, and celibacy for good. At the same time, the population has a favorable attitude towards marriage, and the need to create a family seems to be dominant in the socio-cultural context of the Republic of Moldova.

The article highlights the transformations occurring in the marital behavior of the population of the Republic of Moldova and is based on the data of the Generations and Gender (GGS) study, carried out in 2020 by UNFPA Moldova. The results of the analysis of both empirical data and official statistics reflect the same changes in the evolution of marriage and divorce phenomena. The research on the aspects related to the partner's presence, marriage, the average age at marriage, the average number of partnerships, and involvement in cohabitation shows a series of different characteristics for men and women depending on age. Cohabitation, as a marital trend in the Republic of Moldova, is practiced more and more, most often turning into marriage. Nuptial behavior is far from the stage where there is no distinction between cohabitation and marriage. The study found that the stability of marital relationships is influenced by a series of socio-demographic and economic factors: the presence of children, the duration of the relationship, the environment of residence, etc.

Keywords: family; marriage; cohabitation; partnership; divorce; separation; Generations and Gender study.

Primit: 24.10.2022

Acceptat: 25.11.2022